

משורר האלוהים יוסף צבי רימון ופרשת רצח הקצין תאופיק בק

שמואל גילר

יוסף צבי רימון נולד בפולין בשנת 1889, לאביו אפרים אליעזר גרנט. בצעירותו למד בישיבתו של מייסד 'המזרחי', הרב יצחק יעקב ריינס. עוד בהיותו בישיבה, התוודע לספרות ולשירה העברית החילונית, והחל להיות מושפע משני העולמות. לאחר סיום לימודיו, הוא עקר לווארשה ופגש את הלל צייטלין שהכיר בכישרונו. שירו הראשון, 'שיר אביב', פורסם בירחון 'לבני הנעורים' של אברהם פיורקו. בשנת 1909 עלה ארצה והתיישב ביפו, שם התחבר לחבורת הסופרים העבריים, ביניהם אלכסנדר זיסקינד רבינוביץ (אז"ר) ויוסף חיים ברנר.¹

רימון עבר מיפו לירושלים, ועבד כפקיד בכולל ווארשה. הוא פגש ביצחק בן צבי ורחל ינאית, שערכו את עיתוני הפועלים, 'אחדות' ו'הפועל הצעיר', והחל לפרסם בהם שירים תחת השם הבדוי 'יוסף הנודד'. חוברת שיריו הראשונה נקראה 'לקט', ושיריו פורסמו גם בעיתון 'הצפירה' בווארשה. משנודע לאנשי הכולל החרדי על עיסוקו החילוני, הוא הורחק ממנו ומצא את פרנסתו כמנהל ספריה בחיפה.²

¹ ד"ר דרור אידר, 'אחרון משוררי האלוהים'.
² לקסיקון הספרות העברית החדשה

בסוף שנת 1911 חזר רימון ליפו ושימש כמורה לעברית בבית ספר 'תחכמוני'. הוא פרסם את חוברת שיריו השנייה 'דביר'. בשנת 1915 עבר לפתח תקווה כמורה בבית ספר לבנות 'נצח ישראל'.³

בחג הסוכות תרפ"ג, הגיע י.צ. רימון ליפו. למחרת החג, ב-11 באוקטובר 1922, יצא בבוקר לדרכו חזרה לפתח תקווה. מאחר והימים היו מתוחים בעקבות מעשי רצח יהודים שאירעו בסביבות תל אביב, הוא עשה את דרכו דרך 'פרדס גולדברג', על גדות הירקון. בהיותו סמוך למצבת צליחת הירקון של אלנבי,⁴ הותקף על ידי שלושה ערבים מהכפר ג'מסין הסמוך. הם הפשיטו אותו מבגדיו, התעללו בו, ופגעו קשות באבר מינו. פיו נחסם והם בקשו להורגו, אך רעש מכונית הניס אותם. רימון הפצוע ביקש לשים קץ לחייו וקפץ למי הירקון. המים הקרים עצרו את שטף הדם וציננו את הפצעים. הוא חזר לעשתונותיו, ונזכר בשני ילדיו ובאיסור האלוהי לשלוח יד בנפשו. הוא זקף עצמו מהמים, ועגלון שהוביל חלב מפתח תקווה ליפו הבחין בו. העגלון חילץ אותו, והעבירו לבית החולים 'הדסה' בתל אביב.⁵

ארבעים ושלושה יום טופל רימון בידי ד"ר שטיין. בהיותו מאושפז נפוצה שמועה כי הוא שם קץ לחייו. עיתון 'קונטרס' פרסם הודעה בה נאמר כי "בדרך יפו ירושלים, שם קץ לחייו המשורר יוסף צבי רימון".⁶ העיתון 'מחזיקי הדת' פרסם אף הוא מאמר על המעשה האכזרי, וציין כי המשורר "נהרג לדאבון לפני איזה זמן ע"י ערבים באופן מכוער ופראי מאד".⁷

חרושת השמועות על מותו של המשורר הביאה אותו לפרסם הודעה עם שחרורו מבית החולים. הוא פרסם מכתב בעיתון 'מחזיקי הדת', שכותרתו "ברוך מחיה המתים". במכתב בקש להביא לידיעת הרבים שהתעניינו בגורלו, כי שוחרר מבית החולים ושב לבריאותו. הוא סיפר על הטיפול המסור לו זכה בבית החולים, והודה לצוות הרפואי.⁸

בהיותו יהודי שומר מצוות, מילא י.צ. רימון אחר הוראות ההלכה המורה כי כרות שופכה לא יבוא בקהל ישראל. הוא עזב את ביתו ובני משפחתו וגלה לצפת. במשך חמש עשרה שנות גלותו, התגורר בבדידות ובעוני מחפיר בחדר צר ליד בית כנסת האר"י. במכתבים קורעי לב לאחיו, הוא כותב: "אין שבתי שבת, ולא ידעתי מועד, וחיי עברו עלי בחרפת העוני, ואין לי גואל".⁹ הוא מבקש מאחיו שיפנה אל המוציאים לאור, ואל הסופרים אותם הכיר, בכדי שיפרסמו את שיריו

³ דוד תדהר, האנציקלופדיה לחלוצי הישוב, עמ' 1289.

⁴ בסמוך לקניון 'איילון'.

⁵ 'הארץ' 16.10.1922.

⁶ 'קונטרס' ק"כ, עמ' 24.

⁷ 'מחזיקי הדת', א' חשוון תרפ"ג, 2.11.1922.

⁸ 'מחזיקי הדת', ג' כסלו תרפ"ג, 23.11.1922.

⁹ מכתב לאחיו מח' חשוון תרפ"ה. בחוברת 'מנבכי הלב' שחוצאה לאור על ידי יעקב רימון.

ויספקו לו מעט שכר סופרים שיחלץ אותו מעונו. "זה כמה זמן שלא טעמתי טעם בשר ונחלשתי מאד. מכל ההבטחות שהבטיחו ביפו, לא עשו כלום, ואני לא פודה פה כמעט כלום, ויש שאין לי אפילו חצי גרוש, יען שהמקום שלי איננו מרכזי, ואין לי סחורות. הייתי כטובע בשיבולת מים ולא ידעתי מה לעשות....ורעי מרחוק עמדו, ולמי אפנה ולמי אשווע, ואני עזוב ונדכא".

אחיו של המשורר, יעקב רימון, משורר בזכות עצמו, פנה לכל מוסדות הישוב על מצבו של אחיו. שמונה שנים לאחר הפציעה, הוא פרסם מכתב בכתב העט 'מגנזי ירושלים', שנערך על ידי פנחס גרייבסקי. הדברים עשו רושם רק בקרב הסופרים העבריים מעבר לים, ומגבית נערכה לעזרתו, ובראשה עמד איש העסקים האמריקאי אהרון שמחה בלומנטל. התמיכה שהועברה אליו, אפשרה לרימון להעביר את שבע שנות הגלות הנוספות בנוחות יחסית.¹⁰

פציעתו של יוסף צבי רימון ושנות גלותו, השפיעו על כתיבתו הספרותית ושירתו, שהושפעה מעיסוקו בקבלה. הוא חזר לתל אביב (ככל הנראה באישור רבני) והמשיך לפרסם את שיריו. במהלך השנים הם פורסמו בעיתונות ובקבצים שונים, ועיקר מחקרים נעשה בעבודת הדוקטורט של דרור אידר, ופורסמו בספרו 'אחרון משוררי האלוהים, מיתוס, אתוס ומיסטיקה ביצירתו של יוסף צבי רימון'.¹¹ רימון נפטר בתל אביב בשנת 1958. נכדו, הרב יוסף צבי רימון, הוא רב הישוב אלון שבות.

הפגיעה האכזרית במשורר הותירה רושם קשה על הציבור היהודי. הימים היו רוויי מתח לאחר אישורו הסופי של המנדט הבריטי, ביולי 1922, ומעשי רצח ופגיעה ביהודים התרחשו במקומות שונים בארץ. במהלך החודשים אוגוסט וספטמבר, אירעו שמונה מקרי רצח של יהודים. לא היה ספק כי 'ד נעלמה' מכוונת את 'ההסתדרות הטרוריסטית' המשתוללת ברחבי הארץ. "אנו מצוים לגלות את עקבות מפקדי החרש, את אבות הרוצחים בחדרי משכיותיהם, ומהם נדרשו את דם אחינו השפוף", נכתב בעיתון 'קונטרס'.¹² לדברי חברי קבוצת 'הקיבוץ' החשאית, בהנהגתו של ישראל שוחט, הייתה שמועה כי תאופיק בק, קצין המשטרה מיפו, הוא העומד בראש כנופיית הרצח.¹³

בנובמבר 1922 מונה יוסף הכט כאחראי על ארגון 'ההגנה'. הוא ביקש לעצור את השתוללות הכנופיה הזורעת הרג, ופנה בבקשה לישראל שוחט וקבוצתו, בכדי שייטלו על עצמם את חיסולו

¹⁰ דרור אידר, 'אחרון משוררי האלוהים', עמ' 80-81.

¹¹ 'הוצאת מגנס', 2009.

¹² 'קונטרס' קי"ז, עמ' 5.

¹³ 'ספר השומר', פנחס שניאורסון, ביעור פורעי יפו, עמ' 291.

של העומד בראשה.¹⁴ הרצח בוצע ב-17 בינואר 1923, בידי ירחמיאל לוקצ'ר (לוקה), בסיוע חבריו בנימין ביכמן, פנחס שניאורסון וצבי נדב.

צבי נדב העיד לימים בפני יהודה סלוצקי, עורך 'ספר ההגנה', על המניע לרצח הקצין ביפו.¹⁵ לדבריו, הוא בוצע בעקבות ההתקפות על יהודים בקיץ 1922. "הכוונה הייתה לתת לקח לערבים. התנגדנו לפעולות נקם סתמיות שאירעו אז (כמו למשל פעולת הנקמה אחרי ההתעללות בי.רימון).¹⁶ רצינו שפעולות התגמול תהיינה מכוונות נגד האשמים העיקריים, ושהערבים ידעו על כך".

המניע לרצח הקצין תאופיק בק אסעיד, היה הרצון לנקום ולעצור את הפגיעה ביהודים בשלהי 1922. תאופיק היפואי לא היה מנהיגה של כנופיית הטרור, אלא תאופיק בק אל גוסיין מוואדי חנין, מנהיג ארגון 'הפידאיה', ששם לו כמטרה לפגוע ביהודים שימצאו בודדים בדרכים.¹⁷ משהתבררה הטעות בזיהוי המטרה, יוחסה לקצין המשטרה מיפו האחריות לטבח העולים ב'בית החלוק' ביפו, ב-1 במאי 1921, בכדי להצדיק את מעשה הרצח ולהפכו למי שראוי היה לדין מוות.¹⁸

¹⁴ ארכיון 'ההגנה', 80.299.7, הערות שאול אביגור לספר 'חביוני עוז'.

¹⁵ ארכיון 'ההגנה', תיק 2758, 8-143.

¹⁶ פעולת הנקם בוצעה כנגד ערבי מאבו כביר שלא היה מעורב במעשה. הוא סורס ונרצח. 'הארץ', 16.10.22.

¹⁷ ארכיון 'ההגנה', 80/145/19, תיק יצחק לוי שניאורסון, סקירה על 'הסתדרות איל פידאיה'.

¹⁸ שמואל גילר, 'פרשת רצח הקצין תופיק בק'.